

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA TARBIYA QONUNIYATI VA TAMOYILLARINI O'QITISH USULLARI.

Suyarova Soxiba Po`Latovna

1-sinf o'quvchilarida tarbiya qonuniyatlari va tamoyillarini o'qitish usullari

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish esa ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topish, mustaqil o'rganish va fikrlash, tahlil qilish, hatto yakuniy xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxs rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit varatadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Bugungi kunda ta'limda «Aqliv hujum», «Fikrlar hujumi», «Tarmoqlar» metodi, «Sinkvevn», «BBB», «Beshinchisi ortiqcha», «6x6x6», «Bahs-munozara», «Rolli o'yin» FSMU, «Kichik guruhlarda ishlash», «Yumaloqlangan qor», «Zigzag», «Oxirgi so'zni men aytay» kabi zamonaviy texnologiyalar qo'llanmoqda. Dars mashg'ulotlarida o'yin-topshiriqlarni takrorlash voki mustahkamlash darslarida foydalanilsa ijobiy natija beradi. O'yin-topshiriqning qaysi bir turini tanlash darsning turiga, sinf o'quvchilarining o'yin-topshiriqlarni bajarishga o'rgatilganlik darajasi, ularning bilim saviyasi, mustaqil ijodiy ishlash imkoniyatlari, o'rganilganlarni xotirada tez tiklay olishi, iiodkorlikning qay darajada shakllanganiga ham bog'liq bo'lishi kerak. Ta'limda o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'zgalar fikrini anglash va shu fikrni og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon eta olishga o'rgatish masalasiga e'tibor qaratilgan bo'lib, mustaqil fikrlaydigan, nutq madaniyati rivojlangan savodxon shaxsni kamol toptirish asosiy o'rin egallaydi. Millatning turmush tarzi, madaniy yaratuvchanligi uning boy tarixiy merosi asosida o'rganiladi. Bugungi kun o'qituvchidan ilg'or pedagogik va yangi axborotlar texnologiyalaridan o'quv jarayonida foydalanishni talab etmoqda. Yuqoridagilardan kelib chiqib tajribalarimiz asosida dars mashg'ulotlarida interfaol metodlarni qo'llash orqali ta'lim-tarbiya berish yo'llariga doir fikrlarimizni bayon etamiz. O'ylaymizki, u o'quv mashg'ulotlari samaradorligini oshirishda hamkasblarimizga amaliy vordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarni o'z yo'nalishini tanlash va mustaqil hayotga tayyorgarlik ko'nikmalarini shakllantirishdek mas'ulivatli vazifani bajarishda ularning yaqin ko'makchilardan biriga aylanadi. Quyida sinflar kesimida ayrim mavzular asosida o'qitishning zamonaviy usullarini tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar beramiz. Siz undan ijodiy yondashgan holda foydalanasiz va birinchi prezidentimizning: «Har qarichi muqaddas bo'lgan ona yerimizga nisbatan farzandlarimizda g'urur va iftixor. sadoqat

tuvg'ularini uyg'otish uchun biz bugun nima qilyapmiz, degan savolga javob izlab ko'raylik», degan fikrlariga javoban ta'lim va tarbiya berishning zamonaviy usullarini tatbiq etish orqali ko'zlangan maqsadga erishishga o'z hissangizni qo'shasiz degan umiddamiz. Yoshlar tarbiyasi barcha davrlarda ham dolzarb muamolardan biri ekan, ayniqsa bu masalaga mustaqillik yillarida jiddiy e'tibor berib kelinmoqda. Bizga ma'lumki, yosh avlod ma'naviyati shubhasiz ta'lim-tarbiya jarayonida shakllanadi. Ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblangan tarbiyaga bo'lgan e'tibor yurtimizda har qachongidan ham muhim dolzarblik kasb etmoqda. O'quvchi o'quv jarayonining davomi sifatida bevosita tarbiyaviy ishlarda ishtirok etadi. Uning darsda olgan bilimi, dunyoqarashi, qiziqishi, imkoniyatlari tarbiyaviy ishlarda namoyon bo'ladi, mustahkamlanadi. Eng asosiysi o'quvchi tarbiyaviy ishlarda qatnashish jarayonida o'z-o'zini anglaydi, ijodkorligi o'sadi, Olgan bilimlarini amalda qo'llashga o'rganadi, shuningdek, ularda jamoatchilik, uyushqoqlik, hamdardlik kabi ko'nikmalar shakllanadi. O'quvchilarning ma'naviy-axloqiy jihatdan kamol topib borishida, shubhasiz, sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar jarayoni muhimdir. O'quvchilarni axloqiy tarbiyalashda, ularning ongiga, shuuriga ta'sir ko'rsatishda sinfdan va maktabdan tashqari ishlar katta ahamiyatga molik, bu ishni muvaffaqiyatli hal qilishda, albatta, o'quvchilardan chuqur bilim, izlanish, fidoyilik talab qilinadi. Eng avvalo o'qituvchilar, jumladan boshlang'ich sinf o'qituvchilari, sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar o'tkazish metodikasini chuqur bilishlari juda muhimdir. Biz kurs ishini yoritib berish jarayonida bir qator sinfdan tashqari tadbirlarni amalga oshirdik, unda yangi usul maktabi tarafdorlarining darsliklaridagi axloqiy tarbiyaga doir matnlari asos qilib oldik. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini tarbiyalashda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil qilish va o'tkazish muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirishning samarali shakl va usullarini ishlab chiqish juda muhim. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasida qabul qilingan Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ma'naviy va ma'rifiy ishlarning samarali shakllari hamda uslublarini ishlab chiqish va joriy etish lozimligi alohida ta'kidlangan. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bilimdon, odob-axloqli, o'z kasbining fidoyisi bo'lishi zarur. O'qituvchi sinfdan tashqari o'tkaziladigan axloqiy mavzudagi suhbatlarga alohida e'tibor berishi kerak. Zero, sinfdan tashqari o'tkaziladigan ishlar jarayoni muhim bo'lib, o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashda yetakchi ahamiyatga ega. Bizning kuzatishlarimiz, ilmiy-tajriba ishlarimizning ko'rsatishicha, boshlang'ich sinflarda axloqiy mavzudagi suhbatlar o'tkazishning ahvolini qoniqarli holga deb bo'lmaydi. Bunga asosiy sabablar:

a) aksariyat maktablarning boshlang'ich sinflarida sinfdan va maktabdan tashqari ishlar jarayonida yangi usul maktabi tarafdorlarining merosiga doir axloqiy mavzudagi suhbatlar deyarli o'tkazilmaydi;

b) juda kam maktablarda sinfdan tashqari ishlar jarayonida axloqiy mavzudagi suhbatlar o'tkazib turilsada, bunda juda katta xato va kamchiliklarga yo'l qo'yilmoqda.

Xususan: ko'plab o'qituvchilar axloqiy mavzuda suhbatlar o'tkazish metodikasini bilmaydilar, shu sababli ko'zlangan maqsadga erisha olmayaptilar;

-axloqiy mavzudagi suhbatlar har oyda, ba'zan har ikki oyda bir marta nomigagina, yoxud turli xil sabablar bahonasida o'tkaziladigan hollar ko'p uchraydi;

-bunday suhbatlar ko'pincha quruq nasihatbozlikka aylanib ketmoqda va o'quvchilar shuuriga deyarli ta'sir ko'rsata olmayapti;

-bunday suhbatlarda xalqimizning ma'naviy-axloqiy mavzudagi boy pedagogik merosidan juda kam foydalanilayotir;

v) o'qituvchilar uchun axloqiy mavzuda suhbatlar o'tkazish bo'yicha metodik qo'llanma va tavsiyanomalar deyarli yo'q, borlari ham juda eskirib o'z ahamiyatini yo'qotib qolganligini ta'kidlash joiz.

Axloqiy mavzudagi suhbatlar sinfdan va maktabdan tashqari o'tkaziladigan tarbiyaviy ishlar jarayonida o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashda bir qator afzalliklarga ega. Kurs ishimiz maqsadining ko'rsatishicha, bular asosan quyidagilardan iborat: bunday suhbatlar orqali o'qituvchilar o'quvchilar qalbiga yo'l topa oladilar. O'qituvchilar bilan o'quvchilar o'rtasida o'zaro yaqinlik, keyinroq esa hattoki, sirdosh bo'lish hollari uchraydi; boshlang'ich sinf o'qituvchilari har bir o'quvchining individual xususiyatlari, fe'l-atvori, xohish-istak, mayllari, xulqi odobini o'rganishlari. ba'zi hollarda esa xulqida paydo bo'ladigan salbiy holatlarni banarafqilishda axloqiy mavzudagi suhbatlar yetakchi rol o'ynaydi:

-o'qituvchilar uchun bunday suhbatlar o'quvchilarning axloqiy tarbiyasiga ta'sir o'tkazishning muhim shakli bo'lib, shubhasiz o'zining ijobiy natijasini beradi.

Kurs ishimiz maqsadi va vazifasining ko'rsatishicha axloqiy mavzudagi suhbatlar asosan ikki xil ko'rinishda - yakka va guruh tartibida o'tkazilib bunda boshlang'ich sinf o'qituvchisi quyidagilarga alohida e'tibor bermog'i lozim:

- har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilar bilan o'tkaziladigan axloqiy mavzudagi suhbat mavzularini o'quv yili boshidayoq tanlab olishi va maktab pedagogik kengashi sho'ba muhokamadan o'tkazib boshlang'ich sinflar (ishlari) bo'yicha direktor o'rn bosari tasdig'idan o'tkazishi;

- sinfdan tashqari o'tkaziladigan axloqiy suhbatlarni qat'i reja aniq maqsad asosida bo'lishi;

- bunday suhbatlar uchun alohida daftar tutilishi va o'tkaziladigan suhbatlar unga tushirib borilishi;

- axloqiy mavzudagi har bir suhbatda ko'rgazmali qurollardan foydalanishi axloqiy tarbiyaga doir asarlardan namunalar keltirilishi;

- axloqiy mavzudagi suhbatlarni ko'proq noana'naviy tarzda o'tish bunda munozarali, qiziqarli erkin bo'lishiga e'tibor berish;

- axloqiy mavzudagi suhbatlarning davom qilish vaqti aniq bo'lishi kerak;

Bizningcha boshlang'ich sinflarda yakka tartibda 12-15 minut, guruh tartibida 25-30 minut bo'lishi lozim.

- har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi suhbatdoshining Yoshi, bilim darajasi, xulq-atvori, odob-axloqi kabilarni alohida e'tiborga olishi;

- odatda axloqiy mavzudagi suhbatlar xohish-istaklarini o'zida ifodalashi, ular uchun bu suhbatlar dolzarb ahamiyat kasb etishini tushuna bilishlari;

- har bir axloqiy suhbat avvalgi mavzuni davomi to'ldiruvchisi bo'lishi, o'zaro aloqador bo'lishi, osondan-qiyinga, oddiydan-murakkabga qoidalarga alohida e'tibor berish kerak.

Boshlang'ich sinflarda o'lkaziladigan axloqiy mavzudagi suhbatlarning shakllari turli xil ko'rinishda bo'lishi mumkin.

- axloqiy mavzudagi kitoblar tavsiyasiga bag'ishlangan suhbatlar;
- o'quvchilarning ijobiy yoki salbiy xulq-atvori, xatti-harakatlariga bag'ishlangan suhbatlar;

- turli xil tadbir va bayramlarga bag'ishlangan axloqiy mavzudagi suhbatlar;

- buyuk allomalar, qahramonlarning hayoti, faoliyati va fazilatlariga bag'ishlangan suhbatlar.

"Usul" tushunchasi har qanday maqsadga erishish, harakat qilish usuli sifatida belgilanadi. Demak, tarbiya usuli bu tarbiyalashning xatti-harakati demakdir. Tarbiyalashning usullari bu o'qituvchi-tarbiyachi bilan birgalikdagi faoliyatda (aloqada) pedagogik muammolarni hal qilish uchun maktab o'quvchilarining ongi, hissiyotlari va xatti-harakatlariga ta'sir qilishning o'ziga xos usullari. Tarbiya jarayonining mohiyatini chuqur bilib, uni tashkil etishda tashabbus ko'rsatish, ishbilarmonlik va epchillik, barcha yangi va ilg'or narsalarni amalda samarali qo'llay bilish ta'lim muassasasi o'quvchisi shaxsini rivojlantirish jarayoniga rahbarlik qilish tamoyillaridan biridir. Samarali rahbarlik uslubini ta'lim muassasasi hayoti va faoliyatiga tatbiq etishning namunasi bo'lgan kollegial va yakka rahbarlikning birga qo'shib olib borilishi o'quvchilar taqlidi, ularning tarbiyasiga pedagoglar jamoasi javobgarligini va direktorning shaxsiy javobgarligini ta'minlaydi. Rahbarlikning zarur qonun-qoidalari rejalilik bo'lib, uning yordamida pedagogik ta'sirlar tizimi va tarbiyaviy ishda izchillikka erishiladi. Rejalilik direktorga tarbiyaning barcha masalalarini aniq amalga oshirish istiqbollarini namoyon qiladi. Mazkur ta'limotga asosan ta'lim muassasasidan tashqari ishlarni rejalashtirish va uning amalga oshirilishiga rahbarlik hamda nazoratni uyushtirib borish ta'lim muassasasi ichki boshqaruv tizimida muhim ahamiyat kasb etadi.

1-sinflarga tarbiya darslarini tashkil etishda, o'quvchining yoshiga va psixologiyasiga mos bo'lgan, mavzuga oid turli xil rangdagi ko'rgazmali qurollardan ham foydalanib dars jarayonini tashkil etish mumkin. Dars jarayonini o'qituvchi o'zining kelib chiqib mazmunli tashkil etishi mumkin. Masalan: dars davomida

multimediyalardan foydalanib, didaktik o'yinlar tashkil qilib darsni mazmunli va samarali tashkil etish lozim.

2-sinf o'quvchilarida tarbiya qonuniyatlari va tamoyillarini o'qitish usullari.

Bugun tarbiya kilib bormagan biror soha yo'q, har bir fan, albatta, tarbiya bilan uzviy bog'liq. Ushbu fanga o'quvchini qiziqtirish, rejada berilgan mavzularni to'liq o'zlashtirilishini ta'minlash pedagogning vazifasi sanaladi. Pedagog kutilayotgan natijaga erishish uchun avvalo darsni rejalashtirishi yoki loyihalashtirishi lozim bo'ladi. Darsni loyihalashtirishda quyidagi tavsiyalarni berib o'tamiz. Pedagogik jarayonni loyihalashda:

1. Pedagogik faoliyat mazmunini tahlil qilish;

2. Natijalarni oldindan ko'ra bilish;

3. Rejalashtirilgan faoliyatni amalga oshirish loyihasini yaratish kabi vazifalar bajariladi. Bu bosqichda o'qituvchining mustaqil, shu bilan birga o'quvchi bilan hamkorlikda o'quv jarayonining mazmuni, vositalarini belgilash asosida loyihalashtirilgan faoliyati yetakchi o'rin tutadi. Loyihalar predmet va uning

Darslik yorqin, rangli, illyustratsiyalarga boy va har bir bo'limi o'ziga xos fon, milliy va umuminsoniy xulq, ijtimoiy malakani ifoda etgan rasmlar bilan ta'minlangan. Har bir darslik uchun video, audio, media materiallar jamlashgan disk beriladi. Insonning kelajakda muvaffaqiyatli inson bo'lish eng avvalo to'g'ri maqsad qo'yishga bog'liq. Deyl Karnegi, Brayan Treysi kabi mashhur lektorning ta'limotiga ko'ra, hayotda o'z oldiga maqsad qo'yish va unga erishishni o'rganish ham aslida bir fan. "Tarbiya" fanining ahamiyatli jihati shuki, u bosqichma-bosqich bolada maqsad qo'yish va unga intilish ko'nikmasini shakllantirib boradi. Pedagogik texnologiyalardan majburan foydalanish mumkin emas.

Aksincha, tajribali pedagoglar tomonidan asoslangan yoki ular tomonidan qo'llanilayotgan ilg'or texnologiyalardan maqsadga muvofiq foydalanish bilan birga, ularni ijodiy rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Ona tili va adabiyot darslarini o'qitish pedagogdan ijodkorlikni talab qiladi. Avvalo mavzuni tushuntirishdan oldin o'qituvchi uning murakkablik darajasini aniqlaydi, so'ngra ushbu murakkablikni osonlashtiruvchi, o'quvchiga yengillik yaratuvchi metodlarni ishlab chiqishi zarur.

Baliq skeleti texnikasi: Ushbu texnologiya katta muammolarning yechimini topishga qaratilgan. Yuqori qismida muammolar yozilsa, pastki qismida esa ularning yechimiga doir so'zlar yozilib, misollar bilan izohlanadi. Debatlar — bu qarama-qarshi nuqtai-nazarlarning o'zaro bahsi (to'qnashuvi) bo'lib, u o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, turli masalalarni o'rganish va o'zlari haq ekanligiga boshqalarni ishonitirishga o'rgatadi.

Debatlar Qadimgi Gretsiyada yaratilganligi haqida nazariy ma'lumot beriladi. Debatlar bu jamoaning hamkorlikdagi faoliyati bo'lib, bunda jamoaning har bir azosi o'zining burch va majburiyatlariga ega bo'ladi, kim g'alabaga erishganini esa debat yakunida jamoalarning argumentlari, faktlari, favqulodda savollar va ularga berilgan

javoblar asosida hakamlar jamoasi yoki o'qituvchi belgilab beradi. O'quvchilar bilan debat o'tkazganda 3 ta tamoyilga amal qilish kerak: Debatlar ko'p narsaga o'rgatadi (Chunki debat o'ttkazishdan maqsad faqat g'alaba qozonish emas, balki asosiy maqsad debatlar yordamida yangi bilimlarni egallashdir). Jarayonga faol ishtirok va vijdonlilik majburiyati (Bu tamoyil debatning o'ziga bo'lib, noto'g'ri argument keltirish va savollarga javob berishda mantiqan noto'g'ri yo'ldan ketishning oldini oladi).

O'zaro hurmatni saqlash (Debat ishtirokchilarining shaxsiga qasddan teskari aloqaga krishmaslik shart, o'zga o'quvchi tomonidan aytilgan nazariya yoki fikrga qarshi chiqayotgan bo'ls, uning obro'sini to'kish maqsadga muvofiq emas.) Debatda 2 ta jamoa ishtirok etadi. 1-jamoa: Tasdiqlovchi tomon sifatida. 2-jamoa: Qarama-qarshi yoki inkor etuvchi tomon sifatida. Bu metodlarni 2-sinflari uchun tarbiya darslarida qo'llash mumkin. O'quvchini kreativ fikrlashi, o'z mustaqil fikriga ega bo'lishga yordam beradi. Nimaga? deganda o'quvchilar bilan jamoalar o'rtasida (O'zaro bahs munozara orqali o'quvchilar bir birlari bilan fikrlar almashadi).

3-4-sinf o'quvchilarida tarbiya qonuniyatlari va tamoyillarini o'qitish usullari

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun maxsus ishlangan o'quv dasturi ularning yoshi va o'ylash qobiliyati va aqliy mahoratiga mos ravishda ishlab chiqilgan bo'ladi. Bola yuqori sinflarga o'tish davomida o'quv dasturlari ham qiyinlashib boradi. Bu degani 3-4-sinflarda mavzular sodda tilda, o'yin metodlari bilan qiziqarli va oddiygina o'tilgan bo'lsa, endilikda ancha murakkablashadi va o'quvchilar oladigan ma'lumotlar hajmi ham kattalashadi. Ayniqsa, bolalarning ulg'ayishi jarayonida atrofda ko'plab omillar ularning tarbiyasiga ta'sir etadi. Ma'lumki, tarbiya shaxsda muayyan jismoniy, ruhiy, axloqiy, ma'naviy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan amaliy pedagogik jarayon: insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lishini ta'minlash ko'riladigan chora tadbirlar yig'indisi bo'lib, maktablarda maxsus qaror orqali bu fanning o'tilishi o'quvchilar ongg'u shuurida vatanga muhabbat, ota-onalarni e'zozlash, katta insonlarga hurmat, umuman olgan ularning salohiyatli va madaniyatli inson bo'lib ulg'ayishlarida muhim ahamiyatga egadir. Bundan tashqari, aslida tarbiyaning boshi aslida avvalo oiladan boshlanadi keyin esa ilm ziyo maskanidir. Bu manzildan bolalar ma'rifatparvar shaxs bo'lib chiqishi zarur.

Tarbiya insonning insonligini ta'minlaydigan eng qadimiy va abadiy qadriyatdir. Aslida tarbiyasiz alohida odam ham, kishilik jamiyati ham mavjud bo'la olmavdi. Chunki odam va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar tarbiya tufayligina bir avloddan boshqasiga o'tadi. 3-4-sinf o'quvchilarining tarbiya fanidan saboq olishlari juda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, tarbiya darslarining metodikalarini tashkil etishda axborot kommunikatsion texnologiyalarni va vositalari DAN foydalanish kerak. Insoniyatning ko'payishi tabiat qonuni bo'lgani kabi bola dunyoga kelgan kundan boshlab ota-onaning bola tarbiyasi uchun javobgarligi ham jamiyatimizning qonunidir. Azaldan

bola tarbiyasi bilan yoshligidan, asosan, ona shug'ullangan, otaning asosiy vazifasi oilani boqish bo'lib. uyda bo'lgan vaqtda bolani nazorat qilib borishdan iborat edi. Bugungi oilaviy tarbiya, "Milliy va zamonaviy o'zbek bolasining siymosi qanday bo'lishi kerak?" degan savolga javob talab qilmoqda. Bugungi bola o'tgan asr bolasidan keskin farq qiladi, o'zbek o'g'il-qizlari zamonaviy komil inson siymosiga ega bo'lmog'i lozim. Tabiiyki, bu jarayonda oilaviy tarbiyaning o'rne beqiyos. Bola, asosan, oilada tarbiyalanadi. Oila o'z muhiti orqali bolaning dunyoqarashiga va xulqiga doimo o'z ta'sirini o'tkazib turadi. Ibn Sino ta'biricha, ota-ona bola tarbiyasini unga ism qo'yishdek oliyjanob vazifadan boshlaydi. Bolaning jismonan sog'lom mehnatsevar, madaniyatli intellektual salohiyatli bo'lib o'sishdan jamiyatimiz ham manfaatdordir. O'quv tarbiyaviy muassasalarning tarbiya borasidagi ishlari qanchalik yaxshi yo'lga qo'yilishidan qat'iy nazar, tarbiya masalalarini oila hal qiladi. Bog'cha va maktablar ta'lim bersa va tarbivalasa- ota-onalar faqat tarbiyalabgina qolmay ular bilan birga yashaydilar ham. Ota –onalarining farzand uchun fidoyi bo'lishligi o'zbek millatiga xos bo'lgan ajoyib fazilatdir. Bunda siz o'zingizni juda ko'klarga ko'tarib

maqtab yuboring. Farzandingiz bilan iloji boricha bir kunda bir –bir yarim soat turli mavzularda suhbatlashib turish uning sizga bo'lgan mehr muhabbatini oshirishga qiynayotgan muammolari bilan o'rtoqlashishga yo'l ochadi. Siz sabrli bo'ling u sizdan nimadir yashirayotganini sezsangiz uni nima ekanligini talab qilib aytib berishga majburlamang. Bu o'rinda sizning yoshligingizda kechgan qiziq voqealarni aytib berish o'qigan kitoblaringizdagi qiziq voqealar haqida qisman so'zlab berish orqali uning sirlarini bilib olish mumkin.

Bilamizki bolalar 3-4 sinf bo'lishgan paytda ancha rivojlangan va tarbiyalanishda ham taqlid qilishga moyillik bo'ladi. Bu paytda tog'ri dars o'tish metodikasi bilan bolalarni tarbiya qilishda bu fan muhimdir. Tarbiya jarayoni o'qituvchi va o'quvchi (tarbiyachi va tarbiyalanuvchilar o'rtasida tashkil etiluvchi hamda aniq maqsadga hamkorlik jaravonidir. Tarbiya jarayonida ongi shakllana boradi. his-tuyg'ular rivojlanadi. ijtimoiy hayot uchun zarur bo'lgan ijtimoiy aloqalarni tashkil etuvchiga xizmat qiladigan xulqi odatlar hosil bo'ladi.

Tarbiya jaravonida bolalarning havoti vafaoliyatini pedagogik jihatdan to'g'ri uyushtirish g'ovat muhimdir. Faoliyat jaravonida bola tashqaridan kelavotgan tarbiyaviy ta'sirlarga nisbatan ma'lum munosabatda bo'ladi. Bu munosabat shaxsning ichki ehtiyojlar va xohishlarini ifodalaydi. Psixolog va pedagoglarning tadqiqotlari shaxsga tashqi omillarning xoh salbiy. xoh ijobiy ta'siri bo'lganini ularga munosabatiga bog'likligini ko'rsatadi. Bola faoliyatini uyushtirishgina emas balki tarbiyalanuvchining bu faoliyatga nisbatan turli kechinmalarni qanday anglashi, baholashi, his qilishi, ulardan o'zi uchun nimalarni olayotganligini bilish zarur. Zero, tarbiya ijtimoiy munosabatlarning murakkablashib borishi asosida kechadi. Tarbiya jarayonida

o'quvchining ongigina emas balki his-tuyg'ularini ham o'stirib borishi unda jamivathning shaxsga qo'yadigan axloqiy talablariga muvofiq keladigan xulqiy malaka va odatlarini hosil qilishi lozim. Bunga erishish uchun o'quvchining ongi hissiyoti va irodasiga ta'sir etib boriladi. Agar bularning birortasi e'tibordan chetda qolsa maqsadga erishish qiyinlashadi. Tarbiya jarayoniga o'qituvchi rahbarlik qiladi. Faolivat o'quvchilar jamoasi manfa'ati va iatagi asosida uyushtirilsa bu jarayonda bolaning tengdoshlari va o'zini o'zi anglash jarayoni o'ziga keladi. Bola xulqi xatti-harakati uchun jamoa oldida javobgarlikni sezishga erishgach, ijrochi emas, balki umumiy ishning faol qatnashchisi bo'lib qoladi. Tarbiyani samarali vo'lga qo'vish uchun uning harakatlantiruvchi kuchi. tarbiya jarayonining manbaini yaxshi bilish va hisobga olish muhimdir.

